

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ชุมชนสดใส อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นชุมชนในเขตเทศบาลที่ถูกจัดตั้งโดยการกำหนดพื้นที่จากกลุ่มศรีท้าววัดเป็นเกณฑ์ ลักษณะโดยทั่วไปไม่มีสภาพเป็นชุมชนแออัด อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดและศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลเมืองลำพูน ประมาณ 1.5 กิโลเมตร ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ค้าขาย รับราชการ และอุตสาหกรรมในครัวเรือน มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต การปกครองภายในชุมชนมี ประชามติกรรมการชุมชน และคณะกรรมการชุมชนฝ่ายต่างๆ มีการจัดตั้งกลุ่มชมรมต่างๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ในชุมชนไม่มีสถานอนามัย กองทุนยา หรือร้านขายยา แต่มีร้านขายของชำที่ขายยาด้วย และมีหมอกกลางบ้านที่รักษาโรคด้วยยาสมุนไพร

จากการศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง 5 ราย ที่อยู่ในวัยทำงาน และสมัครใจให้สัมภาษณ์ พบสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจในการใช้ยาแก้ปวดชนิดช่อง ดังนี้

การดูแลสุขภาพและความเจ็บป่วย

การเริ่มต้นใช้ยาแก้ปวดชนิดช่องเพราะความเจ็บป่วยของร่างกาย ได้แก่ เป็นไข้ หวัด ปวดหัว ปวดเมื่อยร่างกายจากการทำงาน มีการพยายามแสวงหาวิธีรักษาตนเอง มีทั้งการรักษาแบบพื้นบ้านและการซื้อยากินเอง โดยได้มีการปรึกษาหารือ ญาติ พี่น้อง เพื่อนบ้าน และเพื่อนร่วมงาน หรือสังเกตจดจำจากผู้อื่นเคยใช้ เมื่อทดลองใช้ยาแก้ปวดชนิดช่องแล้ว ได้ผลการรักษาเป็นที่น่าพอใจ จะยึดถือ เป็นประสบการณ์สำหรับใช้ในการดูแลสุขภาพครั้งต่อไป เมื่อมีอาการเจ็บป่วยแบบเดิม หรือคล้ายเดิมเกิดขึ้นอีก จะมีการใช้ยานั้นอีก หรือบางครั้งก็ลองใช้กับอาการอื่นด้วย จนในที่สุดเกิดการใช้ติดต่อกันเป็นประจำ เรื่อยมา กลุ่มตัวอย่างทุกรายเป็นผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้จากอาการเจ็บป่วยทางร่างกายที่พบเสมอในคนวัยนี้ ได้แก่ ปวดศีรษะ ปวดเมื่อยตามร่างกาย แขนขา หรือเป็นไข้

อาชีพและอำนาจซื้อ

การประกอบอาชีพ เป็นสาเหตุให้เกิดการเจ็บป่วยทางร่างกาย โดยเฉพาะอาชีพที่ใช้แรงงาน เช่น การเก็บสามล้อ การรับจ้างซักรีดเสื้อผ้า การค้าขายที่ต้องยกสินค้าหนัก เป็นงานที่ต้องทำทุกวัน ดังนั้นจึงเกิดอาการปวดเมื่อยร่างกาย และอ่อนเพลียอยู่เสมอ ทำให้มีการนำยัดอาการเหล่านี้ โดยการใช้ยาแก้ปวดชนิดซง เป็นประจำ และจากรายได้และอำนาจซื้อที่ไม่สูงนักตลอดจนการประเมินอาการว่าเป็นเพียง การเจ็บป่วยเล็กน้อย จะช่วยสนับสนุนให้มีการซื้อยาแก้ปวดชนิดซงใช้เองมากกว่าที่จะเสียเวลานั่งรอนานที่โรงพยาบาลหรือคลินิก ทั้งยังเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าอีกด้วย นอกจากนี้การซื้อยาของกลุ่มตัวอย่าง มีทั้งการซื้อครั้งละน้อยๆ ทุกวัน และการซื้อครั้งละมากๆ เก็บไว้ประจำที่บ้าน ขึ้นอยู่กับจำนวนที่ใช้ และอำนาจซื้อ

คุณสมบัติของยา

ยาแก้ปวดชนิดซง โดยส่วนใหญ่เป็นยาที่มีแอสไพริน เป็นตัวยาสำคัญ และในหนึ่งซองมักมีปริมาณตัวยาที่มีขนาดความแรงมากกว่าแอสไพรินขนาดที่เป็นยาสามัญประจำบ้าน ทำให้การออกฤทธิ์บำบัดอาการปวดได้ผลดีและรวดเร็ว ซึ่งกลุ่มตัวอย่างจะรับรู้ในแง่ประโยชน์ของยาแก้ปวด และเชื่อถือในสรรพคุณ ทำให้มีการใช้เป็นประจำ ในส่วนของโทษหรืออันตรายซึ่งมิได้เกิดขึ้นทันทีทันทีที่ช้ยา จะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการใช้ที่ไม่ถูกวิธี ใช้ในปริมาณมาก และใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน ทำให้ดูเหมือนว่า โทษหรืออันตรายนั้นมิได้เกิดจากยาแก้ปวดชนิดซง ผู้ใช้จึงไม่ได้คำนึงถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้ ผู้ใช้จะรับรู้และยอมรับเฉพาะด้านประโยชน์ของยา อาจจะไม่รู้ถึงโทษหรืออันตรายด้วย แต่เมื่อไม่เกิดขึ้นกับตนเอง ก็จะมีแนวโน้มเชื่อว่าไม่เป็นไร และทำให้ใช้ยาแก้ปวดนั้นอยู่เป็นประจำ

สภาพสังคม

ในชุมชนที่ศึกษามีสภาพการอยู่อาศัย เป็นกลุ่มก้อน มีความเกี่ยวพันอันแน่นแฟ้น มีค่านิยมปฏิบัติผู้ใหม่ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของเพื่อนบ้าน เมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วยเกิดขึ้นจะมี

เลขหมู่ _____
เลขทะเบียน 778530

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การไต่ถามอาการและช่วยแนะนำวิธีการหรือแหล่งรักษาที่เป็นวิธีที่ใช้ต่อกันมา ยาแก้ปวดชนิดของ เป็นหนทางหนึ่งซึ่งใช้บำบัดอาการเจ็บป่วยและแนะนำให้ใช้กันอย่างแพร่หลาย มีการใช้เพราะเคย เห็นญาติผู้ใหญ่ใช้ หรือมีการใช้เพราะเพื่อนบ้าน หรือเพื่อนร่วมงานแนะนำให้ใช้ นอกจากนี้การ พบปะสังสรรค์ระหว่างเพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน หรือในงานรื่นเริงต่างๆ มีการดื่มสุราของมีนเมา ต่างๆ หลังจากนั้นในวันรุ่งขึ้น จะเกิดอาการปวดหัว หรือว่วง มีผลทำให้เกิดการใช้ยาแก้ปวดชนิด ของ เพื่อบำบัดอาการเหล่านั้น หากมีการสังสรรค์บ่อย ก็จะทำให้มีการใช้ยาแก้ปวดบ่อยเช่นกัน

ส่วนอิทธิพลจากแพทย์ พยาบาล หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในสังคมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีการพยายามดัดแปลงวิธีการรักษาของผู้มีวิชาชีพเหล่านี้ เช่น เมื่อได้รับยาแก้ปวดจากผู้มีวิชา ชีพ จะมีการนำไปเป็นตัวอย่างเพื่อซื้อยาจากร้านขายยา ซึ่งอาจทำให้ได้รับคำแนะนำการใช้ยา แก้ปวดชนิดอื่น เช่น ยาแก้ปวดชนิดช่อง เกิดการหันมาใช้ยาแก้ปวดชนิดช่องที่ซื้อเองแทน เพราะ ไม่ต้องเสียเวลานั่งรอที่โรงพยาบาลหรือคลินิก อีกทั้งราคาถูกกว่าและสะดวกกว่า บางครั้งอาจ เกิดจากความไม่เชื่อถือในการรักษาของผู้มีวิชาชีพ ซึ่งอาจเป็นเพราะเหตุผลใดก็ตาม ทำให้มี ความคิดว่าการซื้อยารักษาตนเอง เป็นวิธีที่ได้ผลดีกว่า

ในด้านลักษณะการกระจายยาและสถานบริการทางการแพทย์ พบว่ามีผลต่อการใช้ยา แก้ปวดชนิดช่องคือ ในชุมชนที่ศึกษาไม่มีกองทุนยาที่จะให้ไปซื้อยาสามัญประจำบ้านได้ มีแต่หมอก กลางบ้านที่รักษาโรคด้วยยาสมุนไพร แม้ว่าโรงพยาบาลและคลินิกจะอยู่ไม่ไกล แต่การเสียเวลา ในการรอและค่ารักษาที่แพงกว่า ทำให้ไม่นิยมไปใช้บริการ เมื่อเทียบกับอาการป่วยที่ได้รับ การ ประเมินว่าเป็นเพียงการเจ็บป่วยเล็กน้อย นอกจากนี้การซื้อยาแก้ปวดชนิดช่องสามารถทำได้ง่าย และสะดวก เพราะมีขายในบ้านขายของชำทุกร้านในชุมชน หรือจะซื้อจากร้านขายยาที่อยู่ไม่ไกล ก็สะดวก การซื้อยาจะซื้อเวลาไหนก็ได้ ไม่จำกัดชนิดและจำนวน และผู้ขายยังมีส่วนให้ข้อมูลซึ่ง สันับสนุนการใช้ยาอีกด้วย

ความคิด ความเชื่อ และทัศนคติ

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีความคิด ความเชื่อ และทัศนคติต่อยาแก้ปวดชนิดช่องว่าเป็นสิ่ง ที่ดี มีประโยชน์ ทำให้มีพฤติกรรมรักษาตนเองด้วยการใช้ยาแก้ปวดชนิดช่องอยู่เป็นประจำ ทั้งนี้ เนื่องจากอิทธิพลของข้อมูลข่าวสารและการโฆษณา การเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ

ประสบการณ์และความเคยชินและวัฒนธรรมประเพณี

ข้อมูลข่าวสารและการโฆษณาเกี่ยวกับยา จะมีแพร่หลายโดยเฉพาะข้อมูลด้านที่เป็นประโยชน์ของยา ทั้งในวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือสื่อด้านอื่นๆ ผู้ใช้ยาแก้ปวดจะรับรู้ต่อข้อมูลที่เป็นประโยชน์มากกว่าข้อมูลเกี่ยวกับโทษหรืออันตราย ซึ่งมีเผยแพร่และไม่บ่อย ข้อมูลข่าวสารด้านประโยชน์ของยาแก้ปวด จะเป็นตัวกระตุ้นหรือแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรมการใช้ยาขึ้น

จากการได้รับข้อมูลข่าวสารที่โดยส่วนใหญ่ เป็นข้อมูลเพียงด้านเดียว คือด้านสรรพคุณของยา ประกอบกับระดับการศึกษาและความสามารถในการเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้มีผลต่อความคิด ความเชื่อ และการใช้วิจารณญาณเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้ยาแก้ปวดชนิดช่อง จะมีความเชื่อในส่วนของยาแก้ปวดตามความคาดหวังของตนเอง มากกว่าที่จะเชื่อเกี่ยวกับโทษหรืออันตราย มีการเรียนรู้และรับรู้ต่อข้อมูลที่ได้รับเป็นประจำ ในเรื่องประโยชน์ของยาแก้ปวดชนิดช่องได้ง่ายกว่าที่จะรับรู้ข้อมูลที่ได้รับนานๆ ครั้ง เกี่ยวกับโทษของยาแก้ปวด จึงส่งผลให้มีการใช้ยาแก้ปวดชนิดช่องโดยมิได้คำนึงถึงอันตรายของยา

จากการใช้ยาแก้ปวดชนิดช่องแล้วได้ผลดีเป็นที่น่าพอใจ จะเป็นประสบการณ์ของผู้ใช้สำหรับนำไปใช้ครั้งต่อไป เมื่อมีการใช้บ่อยขึ้นจนเกิดความเคยชิน ก็จะทำให้ใช้เป็นประจำ และมีความเชื่อว่าหากไม่ได้ใช้ยาจะเกิดอาการไม่สบายต่างๆ ขึ้น และโดยส่วนใหญ่ผู้ใช้จะได้รับประสบการณ์ด้านดีของยาแก้ปวดบ่อยกว่าการได้รับโทษ จึงทำให้มีทัศนคติต่อยาแก้ปวดว่าเป็นสิ่งที่ดี ไม่มีอันตราย

นอกจากนี้อิทธิพลของวัฒนธรรม ประเพณี มีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดทัศนคติ ความคิด ความเชื่อต่อยาแก้ปวดชนิดช่องอยู่ไม่น้อย การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การประพาดิปฏิบัติสิ่งใดสืบทอดกันมาของบุคคลในชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้ ถ่ายทอด จัดเกลา และปลูกฝังความคิดเกี่ยวกับการใช้ยาแก้ปวดว่าเป็นสิ่งที่ดี มีการแนะนำให้ใช้กันต่อๆ มา

กระบวนการตัดสินใจในใช้ยาแก้ปวดชนิดช่องของคนวัยทำงาน เกิดขึ้นเนื่องจากสาเหตุต่างๆ เกี่ยวข้องผูกโยงกันไป มิได้มีเพียงสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเพียงอย่างเดียว การที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ใช้ยาให้ออกมาในลักษณะที่พึงประสงค์ จึงควรที่จะพิจารณาแก้ไขหลายสาเหตุควบคู่กันไป

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ผลของการสื่อสารภายในสังคมของคนในชุมชน พบว่ามีอิทธิพลอย่างมากต่อการเกิดพฤติกรรมในการใช้ยา จึงควรมีการหาแนวทางนำข้อค้นพบในส่วนนี้มาใช้ประโยชน์ในการเผยแพร่ข้อมูลความรู้ที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการใช้ยา และอันตรายของยาที่อาจเกิดขึ้น ให้แพร่หลายในชุมชนได้
2. การใช้ยาแก้ปวดชนิดช่อง เป็นพฤติกรรมการดูแลสุขภาพโดยการรักษาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านสาธารณสุขสูงมูลฐานที่ต้องการให้ประชาชนมีการพึ่งตนเอง ประกอบกับยาแก้ปวดชนิดช่อง เป็นยาที่สามารถหาซื้อได้ง่ายและสะดวก เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย และมีราคาที่เหมาะสมสำหรับประชาชนผู้มีรายได้น้อย ซึ่งหากมีการใช้ที่ถูกต้องก็จะทำให้ได้รับประโยชน์จากยาอย่างมาก ไม่เป็นอันตราย ดังนั้นหากมีวิธีการที่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ยาให้ออกมาในลักษณะที่พึ่งประสงค์ และใช้ตามความจำเป็นอย่างถูกต้อง ก็จะทำให้พฤติกรรมการใช้ยาแก้ปวดชนิดช่องนี้ เหมาะสมกับการพึ่งตนเองอย่างแท้จริง
3. ควรมีการพิจารณาเกี่ยวกับสื่อโฆษณาอย่างรัดกุม ให้ออกมาในลักษณะที่เป็นกลาง ไม่บิดเบือนข้อมูล หรือขาดความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค มีการนำเสนอข้อมูลทั้งด้านสรรพคุณ วิธีใช้ที่ถูกต้อง ข้อควรระวัง และอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้บริโภคนำไปประกอบการตัดสินใจอย่างระมัดระวัง
4. การศึกษาโดยให้เวลาในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างมากกว่านี้ จะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และยังสามารถทำให้กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการรับรู้และร่วมหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริโภคยาที่ไม่ถูกต้องได้อีกด้วย
5. การศึกษาในเชิงปริมาณจะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้ยาของประชาชนในภาพรวม นำไปใช้พิจารณาหาแนวทางการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึ่งประสงค์ต่อไป